

GIẢI QUYẾT TRANH CHẤP KINH TẾ - TOÀ CÙNG BÍ

NGUYỄN MINH KHUÊ

Thời kinh tế thị trường, các tranh chấp phát sinh ngày càng nhiều, và việc đưa vụ việc đến Toà án hay Trọng tài sẽ dần trở thành thói quen của các doanh nhân. Năm nay, do khủng hoảng kinh tế, các doanh nghiệp phá sản cũng tăng... Số lượng việc nhiều nhưng đối với Toà án, để giải quyết thật không dễ chút nào, tỷ lệ án huỷ, án sửa và tồn đọng khá cao, khiến không ít trường hợp doanh nghiệp cũng khổ lây.

Tại sao lại có tình trạng như vậy?!

Phá sản, lại “chết không được chôn”

Một loại việc tồn đọng nhiều nhất, từ năm này sang năm khác chính là việc xin phá sản doanh nghiệp. Một chuyên gia Toà Kinh tế TANDTC than phiền, cái khó nhất đối với Toà là việc thanh lý tài sản của doanh nghiệp, hợp tác xã bị lâm vào tình trạng bị phá sản có gắn liền với quyền sử dụng đất.

Theo quy định tại khoản 2 Điều 38 Luật Đất đai năm 2003 thì

Nhà nước thu hồi đất khi: “Tổ chức được Nhà nước giao đất không thu tiền sử dụng đất, được Nhà nước giao đất có thu tiền sử dụng đất mà tiền sử dụng đất có nguồn gốc từ ngân sách nhà nước hoặc cho thuê đất thu tiền thuê đất hàng năm bị giải thể, phá sản,...”.

Điểm a khoản 1 Điều 43 Luật Đất đai năm 2003 quy định, Nhà nước thu hồi đất mà không bồi thường về đất trong trường hợp thu hồi đất của “Tổ chức được

Nhà nước giao đất không thu tiền sử dụng đất, được Nhà nước giao đất có thu tiền sử dụng đất mà tiền sử dụng đất có nguồn gốc từ ngân sách nhà nước hoặc cho thuê đất thu tiền thuê đất hàng năm bị giải thể, phá sản..”

Đất thu hồi được giao cho UBND xã quản lý nếu đất đã thu hồi thuộc khu vực nông thôn; giao cho Tổ chức phát triển quỹ đất quản lý nếu đất đã thu hồi thuộc khu vực đô thị và khu vực có

quy hoạch phát triển đô thị...

- Các quy định trên đây dẫn đến bế tắc. Có doanh nghiệp kinh doanh trên mặt bằng là khu thương mại, vị trí kinh doanh đất giá. Khi xin phá sản, UBND lại chỉ cho bán đấu giá tài sản trên đất, tức là ngôi nhà, mà ai cũng biết khi dỡ ra chỉ là đồng gạch vụn. Trong khi tài sản lớn là giá trị quyền sử dụng đất lại mất trắng, UBND sẽ giao cho một người khác... Vì thế, doanh nghiệp không đồng ý, vụ việc đương nhiên sẽ tồn đọng- vị cán bộ nọ cho hay.

- Nếu bán đấu giá tài sản trên đất đồng thời UBND giao luôn cho người mua lại tài sản thì sao?

- Được như thế thì quá tốt cho các bên, chúng tôi cũng đang kiến nghị như vậy. Thực tế hiện nay, đa số các trường hợp UBND cấp có thẩm quyền ra quyết định thu hồi đất, nhưng không giao hoặc không cho người mua được tài sản bán đấu giá được quyền thuê đất. Có vụ sau khi có kết quả bán đấu giá, UBND không chấp nhận kết quả bán đấu giá tài sản và đã ra quyết định thu hồi đất...

- Hậu quả là vụ việc bị bỏ lửng, thưa ông?

- Tất nhiên, không thể thanh lý tài sản được thì không thể ra quyết định tuyên bố phá sản. Luật quy định phải thanh lý xong tài sản mới cho tuyên bố phá sản thì có những việc có

lẽ cả chục năm không xong. Đây là vấn đề khiến Toà cũng rất bí.

Việc doanh nghiệp không còn khả năng kinh doanh nhưng không phá sản được dẫn đến nhiều hệ lụy cho người lao động, cho các bên liên quan, cho giám đốc doanh nghiệp. Do đó, đây là vấn đề bức xúc, nhất là trong năm khủng hoảng kinh tế này, khi dự báo có đến 20% doanh nghiệp vừa và nhỏ sẽ phá sản hoặc bị sáp nhập.

Trọng tài hay Toà án?

Một vấn đề khiến không ít doanh nghiệp "khóc dở, mếu dở" khi xảy ra tranh chấp thương mại với đối tác do có quy định của TANDTC về thẩm quyền của Toà án thụ lý giải quyết đối với cả những tranh chấp thoả thuận giải quyết bằng trọng tài.

Theo Nghị quyết số 05/2003/NQ-HĐTP ngày 31/7/2003 của Hội đồng Thẩm phán TANDTC hướng dẫn thi hành một số quy định của Pháp lệnh Trọng tài thương mại thì trong trường hợp tuy các bên có thoả thuận trọng tài, nhưng vụ

Khách nước ngoài đến Tòa Kinh tế TPHCM tham quan, khảo sát

tranh chấp thuộc thẩm quyền giải quyết của Tòa án nhân dân “Khi được nguyên đơn cho biết bằng văn bản sẽ khởi kiện yêu cầu Tòa án giải quyết hoặc khi được Tòa án thông báo về việc nguyên đơn đã nộp đơn kiện yêu cầu Tòa án giải quyết vụ tranh chấp mà trong thời hạn bảy ngày làm việc, kể từ ngày nhận được văn bản của nguyên đơn hoặc thông báo của Tòa án bị đơn không phản đối (được coi là các bên có thỏa thuận mới lựa chọn Tòa án giải quyết vụ tranh chấp thay cho thỏa thuận trọng tài)...”.

Hiện nay, đang có hai quan điểm khác nhau đối với hướng dẫn trên đây. Quan điểm thứ nhất cho rằng, hướng dẫn trên đây của Hội đồng Thẩm phán TANDTC trái với quy định tại Điều 5 Pháp lệnh Trọng tài thương mại là “Trong trường hợp vụ tranh chấp đã có thỏa thuận trọng tài, nếu một bên khởi kiện tại Tòa án thì Tòa án phải từ chối thụ lý, trừ trường hợp thỏa thuận trọng tài vô hiệu”.

Quan điểm này cho

rằng, nếu vụ tranh chấp đã có thỏa thuận trọng tài, mà thỏa thuận đó không thuộc trường hợp bị vô hiệu, thì nếu một bên khởi kiện vụ án tại Tòa án, còn bên kia không có ý kiến bằng văn bản (dù có nhận được hay không thông báo của nguyên đơn hoặc của Tòa án về việc nguyên đơn đã nộp đơn kiện yêu cầu Tòa án giải quyết vụ tranh chấp), Tòa án sẽ không có thẩm quyền giải quyết.

Quan điểm thứ hai cho rằng, hướng dẫn trên đây của Hội đồng Thẩm phán TANDTC là phù hợp với thực tiễn, không trái pháp luật. Quan điểm này cho rằng, nếu vụ tranh chấp đã có thỏa thuận trọng tài, mà thỏa thuận đó không thuộc trường hợp bị vô hiệu, nhưng sau đó nếu một bên khởi kiện vụ án tại Tòa án; còn bên kia không phản đối (bằng văn bản) thì Tòa án có quyền thụ lý vụ án để giải quyết.

Nếu đương sự có ý kiến bằng văn bản không đồng ý với việc khởi kiện đó của nguyên đơn (không đồng ý để Tòa án giải quyết vụ

tranh chấp) thì Tòa án phải thực hiện đúng quy định tại Điều 5 Pháp lệnh Trọng tài thương mại và hướng dẫn tại tiểu mục 1.1 mục 1 Nghị quyết số 05/2003/NQ-HĐTP là “...khi có người khởi kiện yêu cầu Tòa án giải quyết vụ tranh chấp phát sinh trong hoạt động thương mại thì Tòa án yêu cầu người khởi kiện cho biết trước hoặc sau khi xảy ra tranh chấp các bên có thỏa thuận trọng tài hay không. Đồng thời Tòa án phải kiểm tra, xem xét các tài liệu gửi kèm theo đơn kiện để xác định vụ tranh chấp đó các bên có thỏa thuận trọng tài hay không. Nếu có căn cứ cho thấy vụ tranh chấp đó các bên đã có thỏa thuận trọng tài thì Tòa án căn cứ vào quy định tương ứng của pháp luật tố tụng để trả lại đơn kiện cho người khởi kiện.

Trong trường hợp sau khi thụ lý vụ án Tòa án mới phát hiện được vụ tranh chấp đó các bên đã có thỏa thuận trọng tài, thì Tòa án căn cứ vào quy định tương ứng của pháp luật tố tụng ra quyết định đình chỉ việc giải quyết vụ án, trả lại

đơn kiện và các tài liệu gửi kèm theo đơn kiện cho đương sự”.

Áp dụng luật nào?

Câu hỏi này có vẻ buồn cười, nhưng chính các Thẩm phán thụ lý các vụ án kinh doanh, thương mại đang vướng mắc, không biết nên áp dụng luật nào để giải quyết.

Theo quy định tại Điều 29 Bộ luật Tố tụng dân sự thì tranh chấp về kinh doanh, thương mại thuộc thẩm quyền giải quyết của Tòa án rất đa dạng, phức tạp, liên quan đến nhiều lĩnh vực kinh tế. Trong đó có tranh chấp vừa được điều chỉnh bởi quy định của Bộ luật Dân sự, vừa được điều chỉnh bởi quy định của Luật chuyên ngành.

Thực tiễn xét xử cho thấy nhiều Tòa án còn lúng túng, vướng mắc hoặc

có sai lầm trong việc áp dụng quy định của pháp luật để xét xử, dẫn đến án bị huỷ sửa cao. Khi giải quyết các tranh chấp về hợp đồng mua bán tài sản thì theo quy định trong Bộ luật Dân sự hay quy định về hợp đồng mua bán hàng hoá trong Luật Thương mại? Tranh chấp về hợp đồng dịch vụ được quy định trong Bộ luật Dân sự nhưng cũng có Tòa áp dụng quy định về hợp đồng cung ứng dịch vụ trong Luật Thương mại. Hợp đồng liên kết, liên doanh hay Hợp đồng hợp tác kinh doanh... thì áp dụng theo quy định của Luật Doanh nghiệp hay Luật Đầu tư? Hợp đồng bảo hiểm được quy định trong Bộ luật Dân sự nhưng cũng có quy định về Hợp đồng bảo hiểm trong Luật Kinh doanh bảo hiểm...

Vì thế, chính Tòa Kinh tế TANDTC cũng phải kêu, có kiến nghị cơ quan nhà nước có thẩm quyền hướng dẫn theo hướng, khi giải quyết vụ án kinh doanh, thương mại mà tranh chấp đó vừa được điều chỉnh bởi quy định của Bộ luật Dân sự, vừa được điều chỉnh bởi quy định của Luật chuyên ngành thì áp dụng quy định của Luật chuyên ngành để giải quyết; nếu Luật chuyên ngành không có quy định thì mới áp dụng quy định Bộ luật Dân sự.

Nhiều doanh nghiệp theo kiện hay chờ được phá sản kêu trời, nhưng chính Tòa án cũng không thể làm khác được do những quy định ràng buộc của pháp luật đang có vướng mắc, bất cập như vậy, mà trên đây chỉ là một số vấn đề nổi cộm. Nếu những rào cản này không sớm được tháo gỡ thì sẽ đến lúc chính hai bên tranh chấp ngại đến Tòa...■

Tranh chấp thương mại ngày càng tăng